

Lletres

Joaquim Ruyra, cent anys després de «Marines i boscatges»

Josep Bota-Gibert

Joaquim Ruyra,
per Francesc Almuni.

El centenari de *Marines i boscatges* és un bon motiu per actualitzar Ruyra i provar d'apropar-lo a lectors i escoles en edicions modernes que entrin pels ulls. Cal actualitzar els clàssics catalans i, doncs, Ruyra: editar-ne un conte, fer-lo il·lustrar adequadament, preveure alguna pàgina en blanc perquè el lector hi afegeixi la seva, realitzar una lectura pública de l'autor, com recentment va promoure la plataforma per a la salvació de Pinya de Rosa, o procurar que una petita edició institucional doni protagonisme a professors i alumnes, de manera que l'autor sigui llegit a les aules en veu alta, rellegit i escenificat, si hi ha prou temps.

Ruyra és un autor que encara no s'ha acabat de construir: s'estudia de passada, les llacunes són notables i els prejudicis ideològics no s'acaben de superar

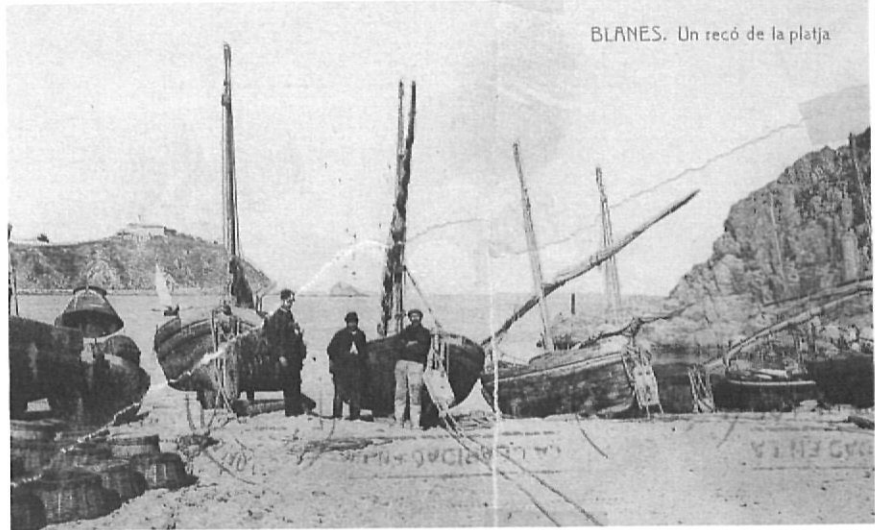
Dues menes d'autors

Hi ha dues menes d'autors clàssics: els que acumulen pols perquè no se'ls actualitza i els que no s'actualitzen perquè tenen pols. Els primers viuen als llimbs esperant alguna innovació editorial o un estudiós que els construeixi; però aquests autors, llegits en l'edició més groga, ens demostren que encara són actuals, que la seva llengua és fresca i viva, que la seva prosa encara dringa i es vincla, treballa i ens treballa si la deixem fer.

Els altres clàssics, els segons, els que no s'actualitzen perquè tenen pols, són els clàssics arqueològics, els que il·lustren un procés, els que ens expliquen un o diversos aspectes lingüístics o temàtics, però la seva llengua ja no dringa ni es mou com la mola de sonsos joves abans de ser encerclada. És obvi que molta gent posa tots els clàssics en aquest avorrit segon sac.

Joaquim Ruyra pertany als clàssics del primer sac. Quan m'hi acostó i en llegeixo un paràgraf a l'atzar em dic «això és ben viu», «allò encara es diu», «aquesta frase feta no la sabia», «l'altra la vaig sentir fa poc d'una dona que venia pollastres a l'ast i vaig córrer a escriure: "Jo m'entenc i ballo sola"». Ruyra ja l'havia recollit i l'havia sàviament encastat al *Rem de trenta-quatre*.

Tot i el notable esforç de Maria Lluïsa Julià i tots els estudiosos anteriors, Ruyra és un autor que encara no s'ha acabat de construir perquè s'estudia de passada, les llacunes encara són notables i els prejudicis ideològics que el titllen de resclosit no s'acaben de superar. Trobar un o cinc devots de Ruyra no serà fàcil si no es migressen els camins, si no es demostra que la recerca pot donar fruits. Encara es poden fer aportacions significatives sobre la seva història familiar, sobre la seva actuació com a hisendat, sobre el *Rem*, sobre la influència de Chateau-

La platja de Blanes en temps de Ruyra.

briand, sobre la relació amb Cortils i Vieta i Josep Alemany i Borràs; sobre la seva publicació a *L'Avenç* i les trobades amb Joaquim Cases-Carbó, sobre la seva llengua literària, sobre el dialecte blanenc o la influència de la literatura oral, poso per cas. Així és que en aquestes notes em proposo costejar aquestes mars.

L'origen

Com és sabut, Joaquim Ruyra era conegut amb el renom *Quimet Creus*, cognom que provenia de la branca materna, que s'havia anat mantenint després d'entroncar amb els Ruyra d'Hostalric, fet que indica que els Creus van arribar a ser uns potents hisendats blanencs.

En parlar del seu origen matern Ruyra va escriure, i així s'ha anat perpetuant, que els Creus eren uns Delacroix que, fugint de la revolució francesa, havien arribat a Blanes, procedents d'Avinyó.⁽¹⁾ Els llibres de la parròquia de Santa Maria de Blanes semblen marcar un altre camí.

Els «Delacroix» en realitat es deien Lacreu i havien arribat a Blanes

setanta anys abans del que deia Ruyra. Com veurem més endavant, eren metges sense un ral, que mentre no van tenir la seva tomba familiar a la capella dels Dolors de l'església de Santa Maria de Blanes varen necessitar que l'apotecari Fèlix Verdura els deixés la de la seva família, que era a la capella de Sant Roc de la mateixa església. Els Lacreu varen construir el seu patrimoni entre 1720 i 1760.

Però el més important és que no procedien d'Avinyó, com havia dit Ruyra, sinó de Prada de Conflent; i el fet que fossin rossellonesos, especulo, podria haver influït en l'entroncament amb la família Ruyra, que també n'era. En qualsevol cas i a falta de la investigació testamentària, tot sembla indicar que Ruyra va idealitzar i *ideològitzar* el seu origen.

Observem amb un cert detall aquestes dades. Per fixar la procedència de l'escriptor recorrem a l'acta de defunció de Manuel Lacreu, on consta que tant ell com el seu pare i la seva mare eren de Prada de Conflent, bisbat d'Elna.⁽²⁾ Els Lacreu no eren els primers rossellonesos que arribaven a Blanes. Aquesta migració cap a terres

6. — BLANES: Camí de la platja de Sant Francisco.

La platja de Sant Francesc, immortalitzada en la prosa de Ruyra.

catalanes del sud va ser força habitual durant tot el segle XVII.

Pel que fa a la data en què arribaren a Blanes recorrem a l'acta de defunció d'Agustí, el primer Lacreu, que fou enterrat el 22 de setembre de 1721 a la capella de Sant Roc, dins l'església de Santa Maria, en una tomba propietat de la família de Fèlix Verdera, apotecari local.(3) El préstec de la tomba encara es reproduí dues vegades més entre 1721 i 1738, per als enterraments de la donzella Antònia Lacreu(4) i Teresa Lacreu i Orissó, esposa d'Agustí.(5) És, doncs, un fet que el 1721 els Lacreu havien arribat a Blanes feia relativament poc i que el 1738 encara no disposaven de prou patrimoni per comprar una tomba familiar en una capella de l'església de Santa Maria. L'ascens dels Lacreu es consolidà vint anys més tard, quan Josep Anton Lacreu va construir la casa pairal del carrer Ample de Blanes. Era l'any 1759. Poc després varen comprar la tomba familiar a la capella dels Dolors, on el 1767 enterraren el primer doctor en lleis de la família, Fèlix Lacreu, el padri del qual era l'apotecari Fèlix Verdera.(6)

A final del s. XVIII, sobre 1780 —en aquests moments no dispo de cap dada més precisa—, una Manuela Lacreu s'esposà amb el primer Joaquim Ruyra, doctor en medicina, el qual morí el 1802, a l'edat de cinquanta-cinc anys.(7)

La Renaixença de Blanes

La donació recent dels papers de Josep Alemany i Borràs a l'arxiu de Blanes ha permès disposar de noves dades sobre la Renaixença a Blanes i sobre Joaquim Ruyra. Aquells ideals, que llavors encara no «s'havien botit com les aigües d'una torrentada», com diria Joaquim Molas, a Blanes només els difonia Josep Cortils i Vieta, un *indiano* que mentre feia fortuna a Cuba col·laborava alhora amb *La Llumanera de Nova York*. Reestablert a Blanes, on havia nascut el 7 de febrer de 1839,(8) es dedicà a la narració costumista, a la història i al folklore blanenes, alhora que era el delegat local de l'Associació Catalana d'Excursions i de la Unió Catalanista.

Mentre era delegat de l'Associació d'Excursions donà a la llum *Etologia de Blanes* amb la pretensió que els delegats d'altres poblacions «li fèssen conèixer los usos i costums dels habitants de llurs localitats respectives, aixís com los jochs, cançons populars, adagis, sentències, máximas, preocupacions, particularitats de llenguatge, modismes y locucions en ellas usuals al objecte de publicar més endavant un diccionari complet i un tractat de ethologia catalana, treballs encomanats desde sa fundació á socis de reconeguda capacitat».(9)

La tasca de Cortils no va començar a donar fruits fins al final de la dècada dels vuitanta, en què va ser capaç d'articular al seu entorn un grup on hi havia, entre d'altres, Joaquim Ruyra i Josep Alemany i Borràs, respectivament vint i trenta anys més joves que Cortils, als quals aquest guià en les seves recerques lingüístiques, en la seva vocació literària, política i periodística.

Hem de veure Joaquim Ruyra i Josep Alemany com els continuadors de la recerca lingüística que havia iniciat Cortils en la seva *Etologia*, on havia recollit, en un apartat dedicat a les peculiaritats idiomàtiques, «vocables, modismes, locucions, comparacions y adagis usuals en Blanes, que no's troban en el Diccionario Quintilingüe».(10) A més a més, Cortils, quan recollia les comparacions, les confrontava i les assenyalava amb un asterisc quan no apareixien a la *Gramàtica de la llengua catalana* de Pau Estorch i Siqués, publicada en 1857. Com veurem més endavant, Ruyra, gràcies a la seva formació, avantatjava Cortils i Alemany en l'ús que va fer d'aquestes recerques lingüístiques a la seva obra literària.

El guiatge de Cortils també tingué importància en el camp literari car, amb els seus temes costumistes mari-

La donació recent dels papers de Josep Alemany i Borràs ha permès disposar de noves dades sobre la reinaxença a Blanes i sobre Joaquim Ruyra

ners,(11) feia aterrar a la realitat immediata un Ruyra que s'havia perdut en temes històrics i romàntics en llengua castellana, on estava lluny de reeixir. Ara bé, com s'ha dit i repetit, en castellà i sobretot en català, algunes vegades copsem el que distingeix Ruyra dels altres coetanis: el sentit de com s'ha de construir la prosa, el seu ritme, la construcció del text, la inclusió de neologismes i dialectalismes, comparacions i frases fetes recollides de la parla quotidiana i la fusió amb la llengua culta. En canvi, al jove Alemany, deu anys més jove que Ruyra —llavors en tenia vint-i-dos— però amb una formació més justa, Cortils devia marcar-li més els temes que en general estaven en l'òrbita de la Renaixença.(12)

En el vessant polític, Alemany, amb l'empenta de la joventut, fou captat ben aviat per a la causa catalanista. El 1891 ingressà al Centre Excursionista de Catalunya, la societat que a partir de 1890 havia reagrupat tots els excursionistes-estudiosos del país, i acompanyà Cortils a les assemblees de Manresa i Reus de 1892 i 1893, mentre que Ruyra, hisendat com era, no es va decidir a integrar-se a la Unió Catalanista fins al 1897.(13)

Acabada l'articulació d'aquest espai literari i polític, el 1894, amb la participació activa de Cortils i Alemany, va néixer una revista de caràcter comarcal, mal estudiada, que actuava com a portaveu d'aquestes sensibilitats: *La Costa de Llevant*.

L'Ateneo Blandense

Joaquim Ruyra i Josep Alemany eren dos temperaments radicalment diferents. Alemany fou durant tota la seva vida un activista cultural que ja de ben jove participà en la fundació de l'Ateneo Blandense, el Círculo de la Amistad Blandense i l'Orfeó de Blanes, abans de contactar amb Francesc Ma-

theu. Ruyra, en canvi, reduïa la seva presència pública a les tertúlies literàries. Però el cas és que tant ell com el seu pare tingueren la seva participació en la fundació de l'ateneu blanenc.

En aquells dies Blanes disposava de dues institucions: la Sociedad de Fomento, quasi inactiva, i el Primer Casino, una societat poc dinàmica i cara. Per ser-ne soci es pagaven sis rals al mes, i la societat oferia un ball al mes, segons explica Alemany en un dietari inèdit.(14) Els socis es dividien en numeraris i supernumeraris, diferenciats pel fet d'haver pagat una quota d'entrada que els donava dret a vot. Els Ruyra devien ser numeraris, mentre que Alemany era supernumerari, i per tant, ni dret al vot tenia.

El descontentament era tan gran que l'única alternativa era crear una nova societat cultural. En aquest camí els activistes culturals van rebre l'ajut de socis numeraris com Francesc i Joaquim Ruyra, Josep Cortils i Josep Albert: «Estamos trabajando activamente para la organización de una sociedad recreativa e instructiva. El próximo domingo convocaremos una reunión del pueblo para ver las adhesiones con que podemos contar. Los iniciadores somos cuatro: José Ferrer, José Roch, Pascual Boada y yo; nos secundan eficazmente el maestro de la escuela pública, D. José Albert y el escritor catalán José Cortils y Vieta. No espero gran cosa de nuestras gestiones».(15)

Aquesta societat cultural, que rebé el nom d'Ateneo Blandense, pretenia aglutinar tot el poble al seu entorn. Comença a gestar-se entre el 17 i el 19 de juliol de 1891 i suscità inicialment molta oposició per part del Centre Republicà, llavors al carrer Roig i Jalpí. Alemany anotà al seu dietari que havien recollit 81 adhesions.(16)

Més endavant, el 8 de novembre,

La revista *La Costa de Llevant*, de 1894.

se celebrà una nova reunió que donà llum verda a la redacció del reglament: «Aceptóse después de pequeña discusión la proposición del Sr. Trillo y quedaron nombrados a propuesta del Sr. Ruyra (padre) los Sres. Cortils, Albert y Ruyra (hijo) para la confección del reglamento y los Sres. Bellido, Pinet, Trillo y Albareda para formar la mesa interina».(17)

La Junta del Primer Casino va reaccionar a la desesperada convocant una junta general en la qual proposaren rebaixar la quota de sis rals a una pesseta i celebrar dos balls mensuals. Ni així se'n van sortir. La reunió fou molt borrascosa, va escriure Alemany al dietari.(18)

Els problemes de l'Ateneo Blandense van començar en el moment de nomenar junta directiva. Els dirigents del Centre Republicà repartiren la seva candidatura abans d'hora, però la reacció no es féu esperar: «y nosotros avisados de ello empezamos a hacer otro tanto, diferenciándose las nuestras

Ruyra, a l'escenari del foc de les Gavarres, l'any 1928.

solamente en dos miembros que la componían; el secretario y un vocal».(19) La reunió va ser tan tumultuosa com la del Primer Casino, de manera que no hi va haver junta fins al 31 de gener de 1892. Els homes que la componien eren desafectes del Primer Casino: Josep Roch, president; Pasqual Boada, vicepresident; Josep Ferrer i F. Illas, tesorers; Josep Alemany, secretari; Girbau Tordera, vicesecretari, a més de Brillas, Cabruja, Joaquim Oriol i un tal Roca que van ser designats vocals.(20)

Totes les activitats es realitzaven al Teatro Recreo, propietat de Salvi Vila, situat al carrer Ample, el qual imposava unes dures condicions de lloguer. Al final, quan la societat va fer aigües va intentar controlar l'entitat amb el seu grup de fidels, però no se'n va sortir.

La societat va realitzar activitats abans que fos constituïda legalment, i el nombre de socis va arribar fins a cent quaranta-quatre. Entre el primer de novembre de 1891 i el 15 de maig de l'any següent van fer-se set vetllades, en cadascuna de les quals es llegiren composicions literàries, es representà una obra de teatre i se n'amenitzaren els entreactes amb cançons.

El 20 de febrer de 1892 Alemany va llegir el seu poema *La pena de mort*, que era el seu debut com a poeta. El seu dietari no esmenta cap intervenció de Joaquim Ruyra, però podem considerar-la probable.

La societat començà a trontollar quan buscaven un nou local perquè el Teatro Recreo s'havia fet petit. El sogre d'Alemany, descontent perquè el gendre no es dedicava prou a la fàbrica, torpedinà la negociació; Alemany, assabentat, va presentar la dimissió, i amb ell ho féu tota la junta directiva.

Però l'activisme cultural d'Alemany no es va acabar aquí. El 1895 participà en la fundació del Círculo de la Amistad Blandense, on el 25 de març de 1896 es representà *Lo noi de bordo*, un quadre dramàtic en un acte i en vers que presenta curioses coincidències amb *El rom de trenta-quatre*, com veurem més endavant.

El canvi de llengua

Ruyra i Alemany, influïts per Cortils i Vieta, van canviar de llengua literària amb molt poc temps de diferència. El primer va escriure la seva darrera composició en castellà a final de 1890, i l'any següent presentà la primera en català als premis que convocava l'Associación Literaria de Gerona,(21) alhora que ajudava a elaborar el reglament de l'Ateneo Blandense; el segon, mentre promovia aquesta societat cultural, va escriure la següent declaració

al seu dietari, el 2 d'abril de 1892: «Me converteixo al catalanisme, es dir vaig a parlar tal com penso, en català. Aquestes notes íntimes, aquests desahogos que per medi o conducte de la pluma'm dono de tan'n tant fills purs de la meva pensa puig en ells hi vá tot lo bó y millor del meu cor, aquests esbarjos de la meva ànima deuhent ser anotats, tal com se sentan, es dir en català. Per conducto de la parla catalana expreso lo immens amor que profeso á la meva dona; catalans son los meus somnis, catalans tots los meus pensaments; y per qué sent tot quant me rodeja impregnat de catalanisme puig visch a Cataluña y parlo català per que dich jo quan tracto de expresar alguna idea per conducto de las letras per que tinch de escriure la llengua castellana. Apesar de que aprecio en molt la llengua de Cervantes y Fray Luis de Leon me crech en la obligació com á català que soch de naixement á usar la parla de ma patria natural y á fer us d'ella en todas las ocasiones que tinga que escriure alguna cosa á menos que las lleys vigents m'obliguin á fer lo contrari».(22)

Com és natural, el canvi de llengua s'orientà a participar en certàmens literaris, especialment el de l'associació literària de Girona i el d'Olot, que és on acostumava a participar el grup blanenc articulat a l'entorn de la tertúlia literària.(23)

Marines i boscatges

Les narracions que Ruyra havia anat publicant a partir de 1895 suscitaren opinions molt favorables. Les lloances augmentaren de to quan la revista *Juventut* les lliurà en plec, i prengueren forma d'exaltació quan pogueren relligar-se en forma de llibre, amb el títol de *Marines i boscatges*, a Can Miquel i Rius, al 21 de la Rambla de Santa Mònica.

Ruyra cerca la bellesa, tot i les seves contradiccions, i quan creu que l'ha assolida hi veu la mà de Déu i el resultat de la seva fe

Ruyra, com ell mateix s'havia ocupat de remarcar al pòrtic, va sotmetre l'obra a una procés de revisió obsessiu, de manera que no és exagerat afirmar que els darrers cops de llima perseguïen la perfecció absoluta: «Quasi totes les composicions, que aquí us ofereixo en garba, han sigut ja publicades separadament; més cal advertir que, al fer aquest pròleg, les he corregides tan bé com he sabut, esporgant-les d'errors meus i dels caixistes, afegint alguns trossos, que al meu entendre hi anaven escaients i refonent per complet la titulada "Mànegues marines". De manera que, encara que en conegueu la primera estampa, no serà per demés que les torneu a llegir, si ja en aquella no us desagradaren». (24)

També contribuï a allargar l'èxit *El rem de trenta-quatre*, una «novel·leta» inèdita, seguint les seves paraules. Ruyra va col·locar-la, segurament a manera de contrapunt, al costat de *Jacobé*, car una narració religiosa en extrem bé podia dissimular l'acusació que l'autor lloava el suïcidi a *Jacobé*. En ordenar les novel·letes per a aquesta primera edició, Ruyra optà per *En Garet a l'enramada*, *La Fineta*, *El rem de trenta-quatre* i *Jacobé*. La preferència de l'autor per *Jacobé* era clara. Ara bé, en l'edició de *Pinya de Rosa*, el material, sense comptar els afegitons, s'ordenà diferentment. Les tres parts es convertiren en quatre a base de distingir entre novel·letes i novel·letes capitulades: *El rem...* es va treure del llibre tercer i es va passar al quart, la qual cosa no feia més que remarcar el nou viratge de Ruyra, que emfasitzava més el vessant religiós i diluïa el pecat d'haver escrit *Jacobé* i no haver-la estripat. Insisteixo en aquest nou ordre: primer *Jacobé*, després *El rem...*, quasi tancant *Pinya de Rosa*.

Llegir el pòrtic de *Marines i boscatges* relacionant-lo amb la seva estruc-

Primera edició de *Marines i boscatges*, Barcelona, 1903.

tura té el seu sentit: l'«Ave, Maria Puríssima» inicial no és només una declaració de principis, demostra una certa temença, i per aquesta raó l'autor es declara catòlic, demana al lector que rebutgi «qualsevulga interpretació contra aquesta fe» i, més endavant, reitera: «si per torpesa hagués quedat quelcom mal sentós en aquestes planes, prec-vos que les esborreu amb caritativa intenció i que no m'ho tingueu en retret a l'altre món».

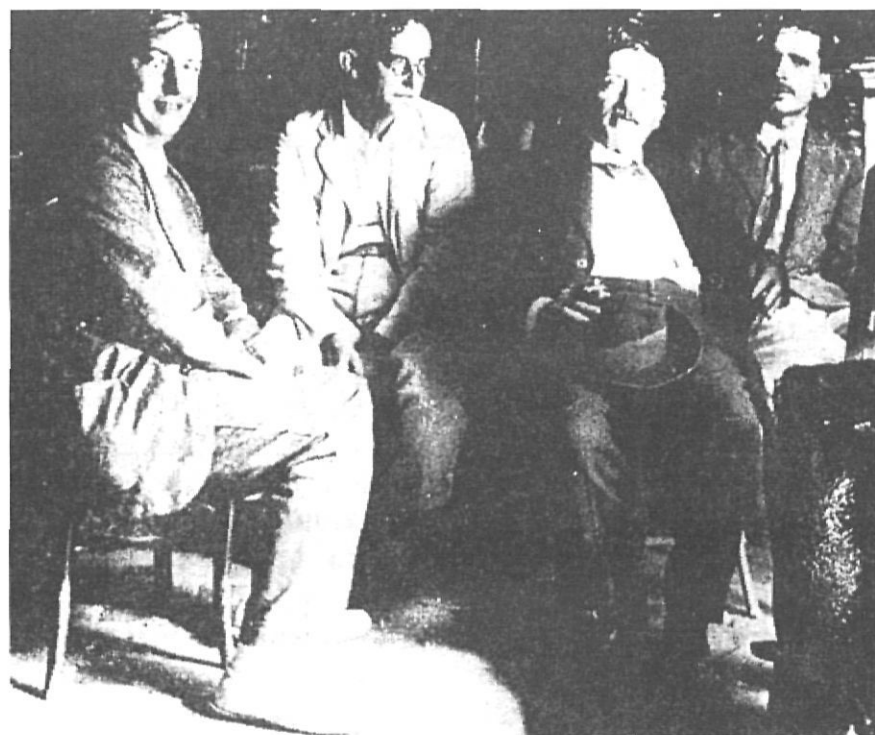
Només podia fer-lo patir *Jacobé*, la interpretació que pogués suscitar, i per aquesta raó insistia per segona vegada que si havia arribat a assolir la bellesa el lector havia de veure-hi la flaire de la mà de Déu. Apartar-se de la doctrina de l'església fins i tot en qüestions d'art devia provocar autèntic terror en Ruyra: «no he pas tractat d'escriure una nova mística; no m'he preocupat més que de cercar la bellesa i l'he cercada molt terra a terra; però si l'he assolida rai, no deixareu de sentir-hi la mà de Déu». Amb altres paraules: s'havia preocupat de cercar la bellesa, i

la que havia aconseguit, la que tenia a les mans i a la qual no volia renunciar, el preocupava, l'ateria. I aquesta lluita interna que el degué acompanyar tota la vida, sumada a la pruija de perfecció, la crisi general de la novel·la, la sola possibilitat de topar amb la doctrina i la seva poca salut, tenyida de la malenconia de Durero, van fer que després de *Marines i boscatges* no produís cap més obra de gran volada.

D'alguna manera, en l'exaltació de la seva fe catòlica em sembla veure-hi la petjada de Chateaubriand. El francès va fer autèntica apologia del cristianisme i va establir la superioritat del cristianisme sobre la base de les belles arts, la literatura i el culte. Només cal repassar per sobre *Le génie du christianisme* per constatar les afinitats i per suposar que devia ser una lectura de Ruyra, com ho confirma *El rem de trenta-quatre*, i més tenint en compte que Tomàs Carreres l'edità a Girona diverses vegades entre 1840 i 1870. Però Ruyra és diferent del vescomte francès. Ruyra cerca la bellesa, tot i les possibles contradiccions; i quan creu que l'ha assolida hi veu la mà de Déu i pensa que és el resultat de la seva fe. No voldria deixar passar tampoc altres similituds que m'ha semblat trobar en *Mémoires d'outre-tombe*, on es descriu una tempesta, i en *Atala*, on, a propòsit de la seva mort, em sembla veure un punt de vista proper al narrador testimoni ruyrià.

El rem de trenta-quatre

Un any més tard que es publicà *El rem de trenta-quatre* dos autors blanencs, Josep Alemany i Borràs i Joan Ribas i Carreras, feien imprimir a la Tipografia Catalana del carrer de Sant Gil de Barcelona *Lo noi de bordó*, un quadre dramàtic en un acte, de catorze escenes en vers, que havien escrit durant l'any 1893 i que s'havia representat

Redacció de *Recull*. Pep Jordi (Arquet), Joan Junceda, Joaquim Ruyra i Vicenç Coma Soley.

amb èxit —així es ressaltava a la portada— el 25 de març de 1896 al Círculo de la Amistad Blandense. Entre els actors que la protagonitzaren hi havia Joaquim Oriol, que va fer el paper de Jepó; Josep Gibernet, en el paper de D. Rafel; Bonaventura Ruiz, que va fer de Jaumet; Bonaventura Alemany i Borràs, en el paper de Jep, i Paulina Villalba, com a Mariagneta.

Aquesta obra, d'escàs valor literari, carregada d'elements romàntics i recursos melodramàtics, tracta el tema del triangle amorós, però situa el conflicte en un bergantí que retorna d'un viatge a València i Alacant, amb mencions explícites a Roses i al Masnou que reflecteixen un comerç que fou habitual en aquestes mars. Cap al nord, els blanencs arribaren fins a Cadaqués i Cotlliure; cap al sud, a Barcelona, Sitges, València, Alacant i Màlaga.

Les coincidències entre ambdues obres no acaben aquí: la protagonista de *Lo noi de bordo* es diu Mariagneta, la narradora d'*El rem...* és la Marianna. A cada obra hi ha també un *noi de bordo*, òbviament de la mateixa edat: el primer es diu Jep o Jepet; el d'*El rem...*, com se sap, Miquelet Caderne-

ra. L'avi Mauva presenta unes certes similituds amb en Jepó. Tots dos, en retornar d'un viatge, arriben delerosos a casa i es troben que la dona se'ls ha mort. En el cas d'en Jepó, el part del seu fill n'és la causa. De les circumstàncies que envolten la mort de la dona de l'avi Mauva no se'n diu res, però aquesta deducció sembla plausible. Les similituds acaben amb la tempesta, una tempesta poc treballada i sense cap altra funció que resoldre el triangle amorós inicial que havien plantejat Alemany i Ribas; lluny, per tant, del sentit travat i polític que té en l'obra de Ruyra.

Posteriorment, quan *Lectura Popular*, d'Il·lustració Catalana, va reeditar l'obra, Alemany —que n'era secretari— va fer desaparèixer el nom de Ribas i Carreras de la portada, en interpretar que s'havia limitat a col·laborar-hi; si que reconegué, però, aquesta col·laboració quan va publicar una selecció de l'obra de Ribas. (25)

Com hem remarcat anteriorment, l'obra d'Alemany i Ribas està més lligada als corrents literaris del segle XIX que no pas a l'escriptura de final de segle. La seva influència sobre Ruyra, versemblant o no, té un

interès purament arqueològic. Si aquesta diguem-ne influència és certa, no és menys cert que Ruyra va prendre nota del motiu inicial i el va reelaborar de dalt a baix d'acord amb la seva formació retòrica i amb la seva recerca lingüística, que era la base de la seva llengua literària.

La llengua de Ruyra

Amb Ruyra la llengua literària va fer una bona gambada. Aquesta passa llarga va ser possible per tres raons: la seva formació, les seves aptituds i l'estímul de Josep Cortils.

Si repassem per sobre els seus escrits en llengua castellana no podem negar que Ruyra dominava les lleis de la composició, però és un fet que els resultats eren escassos: la llengua era tan artificiosa com els arguments i personatges, anats a buscar a la quinta força. Calia algú que el fes aterrar, que li fes veure les possibilitats de la llengua diària i dels arguments connectats amb aquesta realitat. I aquest algú, insisteixo, va ser Cortils, un tot terreny que ja havia començat a recollir i estudiar la llengua viva, passió que va transmetre a tot el grup de literats blanencs. Només Ruyra hi va reeixir, perquè tenia aptituds i formació, és a dir, va entendre que l'esquelet —la quilla i les quadernes— de la llengua literària havia de ser la llengua viva —la comuna i la dialectal—, i va constatar que havia d'actualitzar la seva literatura. Apunto que en aquesta actualització va exercir-hi un paper significatiu Joaquim Cases-Carbó, propietari del Convent de Blanes i alhora membre de L'Avenç, un grup lingüísticament i literàriament renovador.

Però la qüestió era: quin havia de ser el pes del salat en la llengua viva? La resposta és senzilla. Fixeu-vos sempre en qui parla: si és el narrador, els dialectalismes, com els neologismes

Ruyra va entendre que l'esquelet de la llengua literària havia de ser la llengua viva, tant la comuna com la dialectal

nascuts de l'estudi i del geni de Ruyra, s'introdueixen amb comptagotes a fi de no violentar ni desfigurar la llengua comuna; si són els personatges, veureu que el pes del dialecte augmenta. Cada personatge parla segons la seva edat i condició, amb una versemblança lingüística que els fa plausibles. Les seves parles, doncs, són una mostra de com ha anat evolucionant el nostre dialecte. Posem-ne un exemple: obriu *El rem...* per qualsevol pàgina, observeu l'ús de l'article i anoteu quins fa servir cadascú. Constateu que la forma *ets*, de «ets uis», només la fan servir els personatges més francs, com l'avi Mauva, perquè aquesta forma en temps de Ruyra ja estava en recessió. Observeu també quin personatge empra i destaca per l'ús de subjuntius en *-u*, com *haju*, també en recessió; en canvi, quan es tracta d'altres personatges Ruyra fuig, opta per altres solucions lingüístiques.

Diguem també quatre paraules dels narradors que expliquen les històries. No sé com dir-ho, però és encantador llegir que una ona «s'alluenta» o

que un personatge «fumacassoles va alzinar-se tan com pogué», o es «cap-jup, sangglaçat», al costat d'adjectius típicament blanencs com *esborneiat*, mamats abans de llegir Ruyra. S'errarà de mig a mig qui pensi que la feina de Ruyra va consistir a escoltar i traslladar. Escoltar era la primera passa, després calia estudiar per adaptar unes vegades, per cisellar unes altres i fins i tot per negligir expressions dialectalment vives que no devien acabar de fer-li el pes. El substantiu *andana* —per *onada*—, avui encara ben viu, no recordo haver-lo trobat mai, com tampoc *recordo haver llegit en cap descripció blançais* per designar les crestes escumoses de les ones. Em plau trobar en la seva obra «para ment», que encara sento dir diàriament al pare, «veciat» —ell escriu *aveciat* o *aviciat*?— o «ai fiet», que em van ensenyar les meves àvies, i em dic «has tingut sort, perquè *tu t'emens i balles sol*, i els altres no ballen però t'entenen».

Josep Bota-Gibert és professor de llengua i literatura catalanes.

Notes

- (1) Cf. Julià, Maria Lluïsa: *Joaquim Ruyra*. Barcelona: Parsifal Edicions, 1996, p. 13-14.
- (2) Parròquia de Santa Maria de Blanes, Llibre d'òbits IV, 30 de juliol de 1748, p. 256.
- (3) Parròquia de Santa Maria de Blanes, Llibre d'òbits III, 22 de setembre de 1721, p. 405.
- (4) Parròquia de Santa Maria de Blanes, Llibre d'òbits IV, 13 de gener de 1732, p. 70.
- (5) Parròquia de Santa Maria de Blanes, Llibre d'òbits IV, 4 de juny de 1738, p. 134.
- (6) Parròquia de Santa Maria de Blanes, Llibre d'òbits V, 10 de setembre de 1767, p. 245.
- (7) Parròquia de Santa Maria de Blanes, Llibre d'òbits VI, 28 d'agost de 1802, p. 342.
- (8) Cortils i Vieta, Josep: *Prosa i vers*. Barcelona: Lectura Popular, número 213, s.d. (1914?), p. 97-98.
- (9) Cortils i Vieta, Josep: *Ethologia de Blanes*. Barcelona: Llibreria d'Àlvar Verdaguier, 1886, p. 5.
- (10) Cortils i Vieta, Josep: *Ethologia...*, op. cit., p. 150.
- (11) Vegeu, per exemple, *La festa dels pescadors*, a l'obra *Prosa i vers*, op. cit., p. 99.
- (12) L'obra d'Alemaný ha romàs mèdita i actualment es troba a l'arxiu de Blanes. De les seves *Proses literàries* que segueixen la literatura més tocada per l'impressionisme vull destacar en aquesta valoració apressada *Marina i Alba de prima*, que l'escriptor va dedicar a Joaquim Riera i Bertran.
- (13) Julià, Maria Lluïsa: *Joaquim Ruyra*, op. cit., p. 39.
- (14) Alemaný i Borràs, Josep: *Mis notes*, dietari mèdit, p. 9.
- (15) Alemaný i Borràs, Josep: op. cit., p. 3.
- (16) Op. cit., p. 5.
- (17) Op. cit., p. 27.
- (18) Op. cit., p. 9 i 25-26.
- (19) Op. cit., p. 31.
- (20) Op. cit., p. 34.
- (21) Vegeu Julià, Maria Lluïsa: *Joaquim Ruyra*, op. cit., p. 31, i *Joaquim Ruyra, narrador*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, (Biblioteca Serra d'Or: 112), p. 41-42.
- (22) Alemaný i Borràs, Josep: *Mis notes*, op. cit., p. 41-42.
- (23) Alemaný, op. cit., p. 53 i 54.
- (24) Vegeu Ruyra, Joaquim: *Marines i boscatges*. Barcelona: Joventut, Ave, Maria Puríssima, p. 3-4.
- (25) Ribas i Carreras, Joan: *Poesies*. Barcelona: Lectura Popular, número 282, p. 3.

